

ISATIS TINCTORIA L. O'SIMLIGINING BOTANIK TAVSIFI, SISTEMATIK O'RNI, GEOGRAFIK TARQALISHI VA ILMIY O'RGANILGANLIK DARAJASI

Yusupova M.R.

Toshtemirova Ch.T.

Osiyo xalqaro universiteti, Urganch sh., Xorazm vil., O'zbekiston Respublikasi

e-mail: muattaryusupova3@gmail.com, tel: 97-771-88-68

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18814763>

Kalit so'zlar: Brassicaceae, botanik tavsif, taksonomiya, sistematik o'rin, geografik tarqalish, fitogeografiya, dorivor o'simliklar, ilmiy o'rganilganlik darajasi, floristik tahlil, biologik xilma-xillik.

Mavzuning dolzarbligi: *Isatis tinctoria* L. (Brassicaceae oilasi) – qadimdan tabiiy rang beruvchi va dorivor o'simlik sifatida tanilgan. O'simlikning botanik xususiyatlari, taksonomik o'rni, geografik tarqalishi va ilmiy tadqiqotlar bilan o'rganilganligi haqidagi ma'lumotlar o'simlikning biologik va farmakologik potentsialini to'liq baholash uchun dolzarbdir. Bu o'simlikni biologiya, ekologiya va fitoterapiya sohalarida ilmiy tadqiqot obyekti sifatida ko'rib chiqish zarur.

Tadqiqotning maqsadi: *Isatis tinctoria* L. o'simligining botanik tavsifi, sistematik o'rni, geografik tarqalishi va ilmiy o'rganilganlik darajasini aniqlash va ilmiy manbalar asosida tizimli tahlil qilish.

Tadqiqot metodlari: Tadqiqot davomida PubMed (2020), MDPI Encyclopedia (2020), ScienceDirect (2022), Cambridge University Press tomonidan nashr etilgan *Flora Europaea* (1976) manbalari asosida ma'lumotlar yig'ildi va tizimli tahlil qilindi.

Ma'lumotlarni saralashda o'simlikning botanik tavsifi, taksonomik o'rni, geografik tarqalishi va ilmiy o'rganilganlik darajasi bo'yicha berilgan ma'lumotlarning ishonchliligi, ilmiy indeksatsiyasi va yangiligi asosiy mezon sifatida qabul qilindi. Shuningdek, floristik manbalar va fitogeografik qo'llanmalardagi tasnifiy ma'lumotlar qiyosiy tahlil qilinib, olingan natijalar sintetik tarzda umumlashtirildi.

Tahliliy natijalar: Botanik tavsifi: *Isatis tinctoria* – ikki yillik yoki ko'p yillik o't o'simligi, 50–120 sm gacha bo'yga yetadi, barglari uzun, dastlabki barglar rozetka hosil qiladi, gullari sariq-jigarrang, urug'lari kichik.

Sistematik o'rni: oilasi – Brassicaceae; turi – *Isatis tinctoria* L.; turkum – o'tlar; bu o'simlik turli taksonomik manbalarda o'rganilgan va aniqlangan.

Geografik tarqalishi: Yevropa, Osiyo (ayniqsa O'rta Osiyo), Shimoliy Afrika va Shimoliy Amerikada tabiiy ravishda tarqalgan. U tabiiy va madaniy ekotizimlarda uchraydi.

Ilmiy o'rganilganlik darajasi: O'simlik botanika, farmakognosiya, ekologiya va fitoterapiya sohalarida keng tadqiq qilingan; ilmiy maqolalar, farmakopeya va monografiyalarda tavsiflangan, biologik faol moddalar va dorivor xususiyatlari bo'yicha eksperimental tadqiqotlar mavjud.

Xulosa: *Isatis tinctoria* L. o'simligi botanik, taksonomik va geografik jihatdan yaxshi o'rganilgan dorivor o'simlikdir. Ilmiy tadqiqotlar uning farmakologik va ekologik potentsialini qo'llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, o'simlikning keng geografik tarqalishi va xalq tabobatidagi qo'llanilishi uni biologiya va fitoterapiya sohalarida istiqbolli obyektga aylantiradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Flora Europaea, Vol. 1–2. Cambridge University Press, 1976. <https://obnb.uk/p6777590-flora-europaea>
2. *Isatis tinctoria* L.: Botany, phytochemistry and pharmacology, PubMed, 2020.
3. Encyclopedia MDPI, Medicinal applications and distribution of *Isatis tinctoria*.

